

СТЕНОГРАМА

засідання Комітету Верховної Ради України
з питань гуманітарної та інформаційної політики

18 жовтня 2024 року

ПОТУРАЄВ М.Р. Друзі, будемо починати. Колеги, ми дуже раді приїхати в Харків, давно планували, на щастя, добралися у правильному складі, змістом. Так що переконаний, що буде і практичний результат, бо, коли законодавча і виконавча гілки влади співпрацюють разом, завжди досягаємо тих результатів, які хочемо досягнути.

Непроста сьогодні у нас буде розмова, я не буду навіть довго зупинятися. Хотілось би далі просто максимально обмінятися думками. Галузь, якій ми хочемо присвятити цю частину нашого виїзного засідання, надважлива для України, і саме тому вона зазнає втрат від окупантів і загарбників. І треба дійсно напрацьовувати рішення, які нам дозволять і захистити галузь, і забезпечити її розвиток.

Я на цьому власне свою вступну промову закінчую. Передаю із задоволенням слово Миколі Станіславовичу Точицькому – міністру культури і стратегічних комунікацій.

ТОЧИЦЬКИЙ М.С. Так, колеги. Доброго здоров'я!

Я так само хотів би подякувати комітету, голові, вам усім за цю можливість зустрітися, бачу дуже багато знайомих облич.

У 2012 році я цьому місту разом з головою тодішньої ПАРЄ Мевлютом Чавушоглу вручав відзнаку європейської столиці, і радий повернутися в Харків. Не з 2012-го, я насправді тут за весь період і повноцінного вторгнення і безпосередньо агресії з 2014 року бував доволі часто, навіть за день трагедії у Чугуєві.

Хотів сказати 3-4 основоположні моменти, які дуже важливі і для цього міністерства, і для комітету і для уряду, і для Президента. Ми щойно

побували у бібліотеці Короленка, яка є другою після бібліотеки Вернадського по кількості книг, які там знаходяться. І я ще раз пересвідчуюся в тому, що насправді українська література є основоположним у збереженні нашої ідентичності. Тому що так цілити саме в бібліотеки, яких ми сьогодні уже знаємо, що знищено більше 368-и, може тільки той ворог, який усвідомлює, що є найбільшою загрозою для них. Для них загроза не наші з вами території або навіть поступ до Європейського Союзу або вступ до НАТО, а власне наша ідентичність.

Власне тому Верховна Рада у червні вже 2022 року ухвалила рішення про заборону ввезення літератури російського походження, тому що ми свідомі так само, що це все є біда, яка формує нашу з вами свідомість. І як казав пращур, важливо якою ти мовою спілкуєшся, неважливо яка кров в тобі тече. Від цього залежить що ти читаєш, що ти знаєш.

Ми за цей період війни, комітет, уряд, вилучили з нашого обігу вже більше 8 мільйонів видань російськомовних, але, на жаль, поповнили ми їх лише 8 тисячами, трошки більше. І книговидавництво української літератури – це, що називається, той наріжний камінь, який має бути в основі відсічі не лише агресору, а й безпосередньо поширенні нашої з вами ідентичності за кордоном.

Що я маю на увазі? До цього часу при зустрічах зі своїми колегами і Микита, і я були свідками, що ще у багатьох підручниках як історії, так і мистецтвознавства написано, що наші з вами земляки митці, історики, артисти, архітектори ідентифіковані як російські, потім советські, ну в ліпшому випадку ще напишуть, що там дехто набував іншого громадянства: або французьке, або американське, або британське. Присутності нашої з вами чіткої, ідентифікованої у їхньої сприйнятті ще немає. Власне це і є причиною, коли кожний з них, осмислюючи ті пропозиції, навіть нещодавні пропозиції Президента Зеленського про необхідність нашого поступу до НАТО, це як головний гарант нашої безпеки, ще не бачать нас з вами як та

частина, яка створювала їхню європейську ідентичність. Тобто є Європа, є Росія, а ми десь там посередині.

Таким чином, я переконаний, що те, що ми з вами робимо, це дуже важливо. Те, що ми маємо зробити, це надважливо, тому що ми з вами були щойно і на відкритому, на розбомблених видавництвах (не будемо називати), це говорить про те, що нам багато чого треба залучити. Це більше 40 відсотків книговидавництва, друкування тут, у Харкові, і ми маємо зробити все, щоб це відродити. І в принципі відродження має відбуватися, ще раз повернуся до бібліотеки Макаренка, від застікленого вікна, ми не повинні чекати закінчення війни, а робити все, щоб це відновлювати, відреставровувати уже тепер і зараз, тому що все, що від нас хоче ворог – це для того, щоб ми виходили з того села чи містечка чи міста для того, щоб його знищити ущент. На цьому я зупинюся.

І звісно, хотів би почути про ваші зауваження, пропозиції, бажано конструктивні для того, щоб спільно іти до мети.

Дякую.

ПОТУРАЄВ М.Р. Дякую, Миколо Станіславовичу.

Як вже сказав пан міністр, і я говорив сьогодні, спілкуючись з харківськими колегами-журналістами, Харків є без перебільшення книжковою столицею України. Так склалося історично, я вважаю це добре, але, на жаль, про це знають москалі. Я от просто жодним чином не сумніваюся, що знаючи про це, знаючи, де, що розташовано, вони абсолютно свідомо стріляли по харківських видавництвах. Чудово вони знали, що вони роблять – куди хотіли, туди і стріляли. Чому вони це робили? Тому що ясно, що, як вже Микола Станіславович зараз сказав, книжка – це один із стрижнів будь-якої культури.

Їх ціль – знищити українську культуру, знищити українську національну ідентифікацію. Ясно, що вони хочуть позбавити нас можливості

друкувати книжки. Ну нічого в них не вийде, але це означає, що ми маємо спільно подумати про те, як захистити українських книговидавців, які історично концентруються в Харкові, на Харківщині. Ясно, що ми в жодному випадку не хочемо, щоб Харків і Харківський регіон втратили такі потужні і успішні підприємства. Але ми також хочемо, щоб вони зберігались і надалі, мали можливість працювати, насичувати наш ринок новими і новими назвами книжок українських авторів, перекладених.

Зараз кожну українську книгарню можна сприймати як свято, ну хто цінує книжку – приходиш і просто губишся у виборі. Це прекрасно. Там, я пам'ятаю, на початку нульових років про це були анекдоти, що буде стільки української книжки, україномовної, української, а зараз так воно і є. Це тільки означає, що ми маємо дбати про те, щоб воно так і було далі, і завтра, і післязавтра.

Власне, передаючи слово заступниці голови Харківської обласної військової адміністрації пані Віті Ковальській, хотів би ще раз наголосити на тому, що ми дуже цінуємо те, що ви робите, для того щоб забезпечити і подальшу роботу видавництва харківського, і настільки наскільки це є можливим лікування поранень, які вже нанесені, готові вам в цьому надавати всю підтримку, яка з нашого боку можлива, від центральних органів законодавчої і виконавчої влади.

Будь ласка, Віто Володимирівно.

КОВАЛЬСЬКА В.В. Дякую.

Шановний пане головуєчий, пане міністре, шановні учасники засідання. Я рада вітати вас сьогодні всіх у типографічній столиці України, оскільки дійсно 78 відсотків усього книговидання в Україні забезпечує 5 найбільших друкарень міста Харкова, 4 з яких має замовлення на виготовлення підручників від Міністерства освіти і науки.

Я дякую за те, що таку важливу і важку тему ви підняли саме у місті Харкові, оскільки книговидавнича галузь є однією з провідною галуззю, яка формує економіку харківського регіону. Тому для нас це надзвичайно важливо, і є ряд питань, які сьогодні виносяться, ви їх побачите, вони такого державного значення.

Зі свого боку зверну вашу увагу на те, що дійсно Міністерство культури у 2022 році розробило методичні вказівки стосовно актуалізації бібліотечних фондів. І на сьогоднішній день з наших бібліотек уже списано і вилучено до утилізації більше 680 тисяч примірників російською мовою, це становить близько 10 відсотків усіх бібліотечних фондів, які є у Харківській області. Ця робота продовжується, тому скільки буде в загальному, ми цю цифру вам повідомимо.

Для того, щоб популяризувати книжку і книговидання, ви бачили, які ми створюємо простори у наших бібліотеках. Обласна бібліотека для дитини і юнацтва, ми спеціально туди робимо оці лабораторії – поєднуємо книжку із новітніми технологіями для того, щоб залучити якомога більшу кількість дітей до книжки, до бібліотеки, до знань.

Ми також зі свого боку внесли зміни в обласну програму, залучили закупку книжок для наших бібліотек, в цьому році для обласної бібліотеки ми закупили більше, ніж півтори тисячі примірників, це 550 тисяч ми витратили на закупівлю для того, щоб оновлювати бібліотечні фонди.

Ми також працюємо з книговидавцями з точки зору бронювання їхніх фахівців, ми робимо їх об'єктами критичної інфраструктури. Три видання до нас звернулися, ми їм в цьому питанні допомогли. Двом іншим нам забезпечило бронювання Міністерство культури.

Також я зверну вашу увагу на те, що ми кожному із вас поклали такі свого роду подарунки, такі фотобуки, тема ж у нас – книговидання. Такі фотобуки, дивіться, це перший стосується хроніки війни. Ця книга, цей фотобук, він є двомовний, ці всі фото фотографували фотографи, які не

виїхали з України під час війни і під час цих всіх вторгнень вони були тут, активно і актуально повсякчасно вони робили ці всі фото, ви їх побачите. Це стосується 2022 року, це такі досить складні важкі рішення. Ось цей ведмедик, про який ми сьогодні говорили, на пам'ятнику, теж ця історія є. Другий фотобук стосується вже безпосередньо деокупації. Це теж фотографі наші фотографували, харківські, а перші фото, які ми робили під час, коли заходили на деокуповані території, тут теж ось такі відомі і актуальні фото, які конспектують кожен день війни в Харківській області, який ми вам сьогодні вручили на згадку про Харківську область і про галузеві видання в регіоні.

Дякую вам всім і бажаю вам дуже плідної та успішної роботи. Дякую.

ПОТУРАЄВ М.Р. Дякую, Віто Володимирівно.

Зараз хочу передати слово пану Олегу Наливайку – голова Держтелерадіо.

Олегу Ігоровичу, будь ласка.

НАЛИВАЙКО О.І. Дуже дякую.

Всім добрий день, шановні колеги. Я зупинюсь, чотири напрямки, ключові, де забезпечує наше відомство, проблеми книжкового друку та розповсюдження.

Перша – це акція "Українським дітям – українська книга". Акція розвивається з перших днів повномасштабного вторгнення, це акція за ініціативи Держкомтелерадіо, Міністерства культури та стратегічних комунікацій, МЗС, проходить під патронатом Першої леді, адмініструє ДАК "Укрвидавполіграфія". Буквально декілька цифр, зібрано з видавців і з друкарень, благодійне, підкреслюю, ні копійки бюджетних коштів тут не використовувалось. Понад 1 мільйон книг для дітей, книги вже розвезені по Україні і в 32 країни. Встановлено 300 полицок, подолано понад 1 мільйон

кілометрів по Європі, бо розвозилось теж волонтерським способом. В рамках акції замінено понад 50 тисяч російської літератури на українську, поповнили літературою шкільні бібліотеки – близько 50 тисяч примірників. І, до речі, ми вчора завезли в рамках акції 14 тисяч книг до військового управління освіти. Проект далі відповідно продовжується. А також розвезено близько 2 тисяч примірників шрифтом Брайля.

Ну, я напевно на все життя запам'ятаю тоді, коли в перші дні нападу ми приймали на наших підприємствах ДАК "Укрвидавполіграфія" переселенців, саме першу цю хвилю. І ми в першу чергу думали, де ночувати, де розмістити, чим нагодувати. І телефоную одному із керівників нашому у Львові: "Чим допомогти, що треба привезти?". А він мені на це каже: "Привезіть книги". Власне кажучи, з цього ця акція, буквально там другий, третій день війни, стартувала, а забезпечення її, особливо в той момент, було саме тут в Харкові. Дуже вдячний видавцям, поліграфістам Харкова, владі. Тому що, знаєте, в Дергачах ряд підприємств знаходиться, в інших місцях, коли вже були обстріли, коли була ситуація, що військові не могли гарантувати безпечне відвантаження цих книг, які потім йшли нашим діткам, це було якраз зроблено в Харкові, і за це дуже вдячний.

Цей проєкт буде продовжений, його підтримує вся видавнича спільнота. Тисяча днів буде в грудні.

Другий напрямок, декілька слів хотів би з цього приводу висловитись. Ми ведемо державний реєстр видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції. По-перше, після прийняття Закону про адмінпроцедуру, ми зараз завершуємо роботи, і він буде повністю в електронній версії. Ми дали широку таку статистику, я не думаю, немає сенсу на цьому зупинятися.

По видавничих буквально декілька позицій. От станом на 1 жовтня в нацреєстр внесено 8 тисяч 543 суб'єкти видавничої справи. З них 6 тисяч 295

– юрособи, 2 тисячі 248 – фізособи. Відзначаємо, що особливо останні пів року іде збільшення кількості суб'єктів видавничої справи.

По регіонах, Київ найбільше – 3 тисячі 193, Харків – тисяча 1. Найменше Чернівці – 74. Ну, до речі, теж такий цікавий момент – 574 суб'єкти були зареєстровані після початку повномасштабної агресії до сьогоднішнього дня, 574, вже коли летіли бомби, вирішували знову-таки розпочати цю роботу, цей бізнес видавничий.

Також наш комітет здійснює моніторинг видавничої сфери держави-агресора і Республіки Білорусь, а також вітчизняної сфери книготорговельного розповсюдження. Ми виявляємо факти випуску в світ видань антиукраїнського змісту. Тут дійсно робота іде в першу чергу видавничої спільноти з громадянами України, які звертаються зі своїми спостереженнями. Активно допомагає і ефективно з нами працює Служба безпеки України. Є перелік книжкових видань, зміст яких спрямований на ліквідацію незалежності України, в тому переліку станом на сьогодні 522 найменування видавничої продукції.

Моніторингом встановлено факти незаконного розповсюдження в 32-х українських інтернет-магазинах, це в першу чергу зараз найголовніша проблема в системі розповсюдження. Нещодавно ми про це говорили, була проведена робота з маркетплейсом Prom.ua, на його платформі і вебсайтах 47 українських інтернет-магазинів, комерційні пропозиції щодо продажу 3 тисяч 344 найменувань видавничої продукції держави-агресора і 604 Республіки Білорусь.

Хочу відзначити, що в цій роботі ми не відчуваємо якоїсь протидії і проблем з боку книготорговельних організацій. Реакція моментальна, не було ніяких проблем: ні судових, ні з нашими працівниками. Відповідно реагують в даному випадку моментально. Хоча, як ви знаєте, в нас є проблема, в зв'язку зараз з прийняттям Закону 10161 про адмінпроцедуру, ми вимушені знову цю нашу проблему з дозволами і з порядком вилучення штрафів ще раз

запускати перепогодження. На жаль, є проблема у двох законах термінологічна: в одному – дозвіл на ввезення на територію України, в другому законі – на митну територію України. І Державна регуляторна служба нам блокує. Це дуже довгий період вирішення цієї проблеми і затвердження відповідного урядового рішення. Вже було багато узгоджувальних нарад. Ми маємо тут підтримку Міністерства культури. Але ми сподіваємося, що зараз в рамках цього закону ми зможемо рухатися далі. Тобто де-факто ця робота ведеться і де-факто, я вважаю, що вона ефективна. Тут є багато колег з видавничої спільноти, я думаю, що вони зможуть висловитися з того приводу.

Також до нашої сфери управління відноситься Державна акціонерна компанія "Укрвидавполіграфія", найбільше підприємство тут, в Харкові, "Глобус". Ми тільки що проводили нараду, були на підприємстві, тут є представник підприємства. Може виготовляти в межах 700 тисяч книг в твердій палітурці, близько 500 у м'якій, 500 скріплених на скобу. На жаль, станом на сьогодні пів мільйона примірників в місяць друкується, але друкується, є завантаження, є і виконання державного замовлення, але потужність в три рази більша. Відповідно є ряд проблем, якщо буде потрібно, то наш представник зможе висловитися.

Дякую.

ПОТУРАЄВ М.Р. Дякую, пане Олегу.

Має бути з нами пані Світлана Горбунова-Рубан. О, є. Пані Світлано, вибачте, не звернув увагу на табличку. Пані Світлана, заступниця міського голови, будь ласка, вам слово.

ГОРБУНОВА-РУБАН С.О. Доброго дня! Доброго дня, шановний пане голово комітету, пане міністре, шановні народні депутати і всі присутні у цій залі! Я вітаю всіх за дорученням Харківського міського голови Ігоря

Терехова. Він зараз у відрядженні, але він просив передати вам слова вдячності за те, що для розгляду такого важливого питання ви вибрали місто Харків і приділили величезну увагу до ситуації, яка склалася у зв'язку з військовими діями. Ваше бажання побачити все своїми очима для нас є дуже важливим і дає нам надію на вашу підтримку і на ваше розуміння того, що сьогодні є в місті Харкові.

Харків – це місто книгарень і топових видавництв. До топ 20-и видавництв за назвами та тиражами входять такі харківські підприємства як в видавництво "Vivat", видавництво "Фоліо", "Клуб Сімейного Дозвілля", видавництво "Ранок". Серед суб'єктів книжкової торгівлі слід виділити книгарні харківських видавництв, які розташовані по всій Україні, їх більше 100. Також у Харкові зосереджена найбільша після Києва кількість друкарень, які можуть друкувати книги разом з іншими матеріалами.

Сьогодні ми втрачаємо будівлі, засоби виробництва, робочі місця. Але ми маємо надію, що все це пройде і все буде поновлено. А от втрата людей після кожного прильоту – це незворотня втрата, це трагедія для усієї громади. І через цю трагедію, на жаль, пройшли і наші видавництва. Особливо останній прильот – це "Фактор-Друк", ви знаєте, скільки людей там загинуло, скільки поранених, досі ще лікуються ці люди. Ми знаємо, що місто – це перш за все люди, а людський ресурс – це основа соціального капіталу. Тому місцева влада робить все можливе, щоб люди поверталися до нашого міста, щоб поверталися фахівці, щоб було кому працювати на відновлених підприємствах і відтворювати знову нашу роботу і працювати на благо нашої України.

Я бажаю усім, ми дуже хочемо, щоб ці трагедії нарешті закінчилися нашою перемогою, щоб почали працювати в повну силу наші видавництва, книгарні, бібліотеки і все, щоб було наповнено яскравими і якісними книжками, журналами, газетами і красивою літературною українською мовою. Бажаю всім плідної співпраці та прийняття продуктивних рішень.

Дякую.

ПОТУРАЄВ М.Р. Дякую, пані Світлано.

З нами на зв'язку пані Олександра Коваль – директорка Українського інституту книги.

Будь ласка, пані Олександро. Раді вас бачити, по-перше. Вітаємо. Будь ласка, вам слово.

КОВАЛЬ О.А. Вітаю. Я була дуже рада почути сьогодні від шановного пана міністра такі надихаючі слова, тобто те, про що ми, книжкові люди, знаємо вже давно, але це рідко, на жаль, звучало раніше з вуст нашої влади, а саме я маю на увазі те, що книжка є фундаментом, основою культури, а я ще додаю до цього, і розвитку людського капіталу, і різних міжлюдських стосунків, і нашої присутності у світі. І це дуже правильна позиція, якої, я сподіваюся, надалі ми будемо дотримуватися і приділяти на державному рівні і на місцевих рівнях, я маю на увазі управлінських, більше уваги.

Зараз у Франкфурті відбувається найбільший у світі, найвідоміший книжковий ярмарок. Хочу повідомити, що Україна там представлена дуже достойно, ми маємо стенд площею 200 квадратних метрів, 31 видавництво і майже 40 заходів у програмі. І попередні два дні все відбувалося дуже чітко, добре і злагоджено, за великої уваги і громадськості, відвідувачів Франкфурту, журналістів і керівників уряду Німеччини, і приходили також посли різних країн. Досягнуто вже багато домовленостей, в тому числі керівник сектору культури Єврокомісії заявив, що фінансування для підтримки українських книжкових проєктів, української літератури і перекладів буде ще збільшено в наступні роки. І це дуже тішить.

Не обійшлося без неприємних таких подій, як те, що на Франкфурті надали площу для стендів п'ятьом російським видавництвам, і це дуже стурбувало і нас, і українських видавців, і теж різних наших партнерів з

інших країн. І очевидно, що треба далі думати, що робити і як цьому протистояти. Це ще треба буде окремо розглянути всю цю ситуацію. Але я переконана в тому, що, попри так звані дипломатичні демарші і офіційні заяви, єдине, що ми можемо зробити, це збільшувати і збільшувати нашу присутність на міжнародних ринках. Найкращою відповіддю агресору є збільшення кількості перекладених українських книжок.

Український інститут книги з 2020 року має таку програму підтримки перекладів, і за цей час вже підтримано понад 234 переклади на 40 різних мов. І це є власне те, що ми можемо робити і що ми повинні робити всі разом. Інформувати іноземних видавців про наші прекрасні книжки, заохочувати їх перекладати і видавати книжки. Розповсюджувати цю інформацію і всі книжки по бібліотеках. І тут було би добре наголосити і доречно, що необхідно якось долучити Міністерство закордонних справ для того, щоб українська книжка і українською мовою, і в перекладі потрапляла в бібліотеки на місця в тих країнах, де вони видаються, і в тих країнах, які є важливими для України як партнери, які є в сфері поширення нашої книги. Це важлива тема. Слід подумати про збільшення українознавчих студій і вивчення української мови, української літератури і культури. І це теж те, що треба робити разом з українським інститутом, з Міністерством закордонних справ і головне – з Міністерством освіти.

Дякую теж панові міністрові за те, що він наголосив на важливості бібліотек.

Так, ми знаємо, що бібліотеки важливі. Так, Український інститут книги до початку повномасштабного вторгнення мав Програму поповнення бібліотечних фондів. За 3 роки ми поповнили бібліотеки на 2 мільйони примірників, але в 2022 році було скасовано фінансування цієї програми, і я вважаю, що абсолютно необхідно його поновити. Звісно, зрозуміло, що, і багато хто так висловлюється, щоб без нових книжок люди можуть прожити, а головне, щоб перемогти у війні, але я би все-таки просила і навіть

наполягала, щоб продумати, яким чином можна поновити фінансування. Нам би годилось поповнювати бібліотеки хоча би на 500 тисяч примірників на рік просто через те, що книжки вибувають з обігу, на щастя, вилучають російські книжки, їх би ще інтенсивніше треба було би вилучати. І бібліотекарі це робили би, якби вони знали, що отримають нові книжки.

Хочу тут ще звернути увагу, я почула, що у Харкові виділені якісь кошти на поповнення фондів, звісно це дуже добре, але це звучить як крапля в морі. Потрібно більше. І тут я ще хочу сказати, що тільки 50 відсотків територіальних громад виділяють кошти на поповнення фондів і закупають книжки для бібліотек. Хочу звернутися з таким закликом до всіх територіальних громад і сподіваюся, що це можна буде якось поширити, щоб почати з малого. Щоб виділити кошти так, щоб кожную бібліотеку можна було поповнити хоча би на 100 примірників. Це справді не дуже великі гроші – 25 тисяч гривень на бібліотеку приблизно. І це би був уже якийсь такий потужний рух вперед.

Що робить Український інститут книги щодо поповнення фондів? Тут трошки я можливо не дочула, що торік чи за роки війни фонди поповнилися на 8 тисяч примірників. Ні. Це їх більше все-таки. Тому що ті ... (*нерозбірливо*) книги українські бібліотеки отримали торік і отримають в цьому році близько 300 тисяч примірників, які видані за мистецькими конкурсами. Ми підтримуємо заявки видавців, які звертаюся і пропонують ще не видавані раніше книжки українських авторів, і в межах нашого фінансування ми підтримуємо найкращі з них і вони їх їдуть до бібліотек.

Також ми започаткували з нашими іноземними партнерами такий проект, який називається Національні книжкові полиці. Він поки що ще не розвинувся так, як я би цього хотіла і як я це бачила. Але торік разом і за фінансування польської сторони в Україні було надруковано 20 тисяч примірників книжок, переклади з польської, української, це і класика, і сучасна література, і дитяча. І тисяча бібліотек їх отримали, чи навіть більше

бібліотек. І те саме, такий самий проект в цьому році ми завершуємо з Гьоте інститутом і так само десь стільки ж книжок (перекладів з німецької) потраплять до бібліотек.

І наостанок я хочу сказати про дуже важливу програму, яка звісно має допомогти і українським читачам отримати нові книжки, і видавцям збільшити свої оборотні кошти. І можливо навіть бібліотекам. Я маю на увазі запуск державної допомоги на придбання книжок для 18-річних. Він трохи загальмувався, а можливо це і є нормальний темп проходження нормативно-правових актів після прийняття закону. І ми вже з Міністерством культури і стратегічних комунікацій вийшли на фінішну пряму, тобто і з боку інституту, і з боку міністерства ми вже зробили все, що потрібно, отримали в принципі вже всі погодження від наших партнерів. Там лишилися непорозуміння деякі з казначейством, яке вважає, що... Ми просили кошти скеровувати на позабюджетний рахунок, щоб можна було ними користуватись і після настання кінця фінансового року. Вони наполягають на тому, щоб це був бюджетний рахунок, і як ви розумієте, в такому випадку кошти зникають, а це суперечить самому духові закону, де чітко написано, що ті, кому виповнилось 18 років, можуть зареєструватись і отримати ці кошти на свої картки впродовж року після їхнього дня народження. Тобто для них це не повинно припинитись 31 грудня 2024 року. Ну, і з надією, що все-таки, що в цьому році ми будемо розпочинати цю програму, і що все це дуже добре закінчиться.

Я хочу закінчити свій виступ, але буду рада ще взяти участь в дискусії.

Дякую.

ПОТУРАЄВ М.Р. Дякую, пані Олександро.

З нами на зв'язку є теж пан Віктор Круглов з Франкфурту, я так бачу за картинкою. Раді вас, пане Вікторе, вітати.

КРУГЛОВ В. Добрий день, вітаю. Скажіть, чути мене?

ПОТУРАЄВ М.Р. Вас чудово ми чуємо. Так що говоріть.

КРУГЛОВ В. Добрий день. Кожна країна має захищати свій інформаційний простір, особливо під час війни. І книжка є частиною цього інформаційного простору. Я зараз знаходжусь на найбільшому книжковому ярмарку світу. Було відкриття, і мені здавалось, що сюди пів уряду Німеччини прийшло, а на відкриття українського стенду прийшов міністр культури, посол України в Німеччині, директор ярмарки. Тобто це говорить про те, що книга важлива, але я не хочу бути таким оптимістичним, як до цього попередні спікери говорили. За перші 9 місяців в Україні видано всього 8 тисяч назв книжок. Колеги європейські вчора показували мені цифри, ви не повірите, в Європі видано більше ніж 850 тисяч назв книжок. Уявіть собі співвідношення. І те, що зараз наповнюватиме полиці книжкових магазинів, це не означає, що у нас все добре. Тобто видавнича сфера зараз у глибокій кризі. Я хочу запропонувати поговорити про три проблеми, які, на мій погляд, достатньо швидко можна вирішити.

Перша проблема – це підтримка книгарень. Якщо ми бачимо відкриття книгарень, чуємо про відкриття книгарень у Києві, про це пише преса і медіа, ми не бачимо і ніхто не говорить про закриття книгарень, тому що в регіонах ситуація жахлива. В райцентрах, майже в більшості райцентрів України немає книгарень, і про це ніхто не говорить. А чому немає книгарень? Тому що вони просто не виживають через високу оренду.

І вже під час війни був прийнятий закон на підтримку книгарень, де планувалося спрямувати до 20 відсотків від продажу книгарень, офіційного продажу через касові апарати, за який заплачені податки, щоб частина цих коштів спрямувалася на покриття оренди. На жаль, чомусь чиновники

Мінфіну вважають, що вони не мають виконувати закон, хоча закон цей був прийнятий саме під час війни, саме зараз на підтримку книгарень, а це автоматично підтримує і друкарні, і книговидавництва, і видавництва.

Друге питання, це про наш людський капітал, про молодь. Якщо ми дійсно хочемо "зв'язати" Україну, зробити так, щоб 18-річні хлопці та дівчата були справжніми українцями, вони мають читати книжки. Тому дуже важливо, щоб запрацював цей книжковий сертифікат. Тим паче, чи правильно це називається, допомога на купівлю книжок. Тому що гроші в бюджеті заплановані, закон прийнятий та підписаний. Що треба зробити, щоб підштовхнути виконувати закон? Тому що, мені здається, що це найбільша проблема в Україні, коли закони не виконуються.

І ще одна пропозиція стосовно Національного кешбеку. Мені здається, що було б дуже добре, щоб за кошти кешбеку можна було купляти книжки. Ми знаємо, що зараз це неможливо. І дуже хотілося б, щоб комітет ініціював пропозицію про включення можливості купувати книжки за кошти кешбеку. Тому що зараз можна за кошти кешбеку сходити в театр чи в боулінг. А скажіть мені, будь ласка, чи багато в райцентрах театрів та місць, де можна пограти в боулінг? Тому я вважаю, що Національний кешбек обов'язково має дати можливість людям, нашим українцям, читачам витратити на книжки. І це, мабуть, мінімальне, що можна практичними кроками прямо зараз, протягом кількох тижнів зробити, щоб це все запрацювало.

Я хочу сказати, що книжка дійсно важлива. І, мабуть, це найдешевший засіб нашого впливу і в Україні, і у світі. Тобто це засіб м'якої дипломатії, і ми бачимо, як це працює. Тому що про Україну говорять також завдяки книжкам.

Дякую.

І дуже надіюся, що три пропозиції про підтримку книгарень, прийнятий Закон про Національний кешбек і про книжкові сертифікати за допомогою комітету активно вже працює в цьому році. Інакше книговидавнича галузь

опиниться у глибокій кризі. Я вже бачу гальмування видання нових книжок, тому що видавці почали видавати у надії на кроки влади, які влада задекларувала, хотілося б щоб влада тепер виконала те, що запропонував законодавець.

Дякую.

ПОТУРАЄВ М.Р. Дякую, пане Вікторе.

Я трошки тут перед тим, як передати слово колегам, відрефлексую. Мені здається, чесно, що нам навіть, може, не стільки дорожня карта, а скільки постійно діюча якась робоча група, яка точно з нашого боку, з боку нашого міністерства плюс, очевидно Міністерство освіти і науки, тому що вони є великими замовниками, і ясно, що Держтелерадіо і видавці. У нас є асоціація, є самоорганізація в галузі. І я вважаю, що нам потрібний постійний діалог. Чому? Власне про частину проблем пан Віктор говорив.

У чому проблема з тим, що не може Мінфін ніяк запустити програму і по відшкодуванню оренди і по сертифікатах? Це дало би галузі певну, от наскільки навіть це в умовах війни можливо, але певну прогнозованість. Вони би розуміли, що вони на ринку працюють, значить, можуть робити хоч якесь планування. Тому що дійсно ми це обговорювали, коли ми приймали закон, що, і коли Мінфін не пропускав "нормативку". Ми зважували на ризики, ми розуміли, що люди зараз почнуть відкривати книгарні авансом під закон, і якщо ми будемо гальмувати виконання, то дійсно можуть почати зростати певні кризові явища.

І так от, пан Віктор казав, що на рівні там райцентрів, значить, ми втрачаємо книгарні, хоча якщо дивитись температуру в середньому по лікарнях, як-то кажуть, то воно наче все окей, бо там, я не буду називати конкретні мережі, там одна мережа відома збільшила кількість книгарень майже вдвічі, інша відома там – десь третина, приріст, але при цьому зростання друку після 2023-го дуже успішного року, воно зараз не таке

надихаюче, м'яко кажучи, значить, процес відкриття книгарень пригальмовується, навпаки, на низовому рівні ми їх втрачаємо, і це все зокрема через те, що вони не можуть планувати. Ну, який бізнес можуть вести, якщо не можуть планувати. Ясно, що війна, але хоч якісь там опорні точки, щоб вони могли планувати свою діяльність, я думаю, що держава може забезпечити, тим більше законодавчо готово все, тільки, значить, нормативка і виконання.

Говорила вже пані Олександра про бібліотеки, може, і колеги скажуть, не буду всі теми, так би мовити, перехоплювати.

Ще я думаю, що треба говорити, тут я навіть не знаю, Миколо Станіславовичу, будемо чекати вашу пораду, на якому рівні. Тому що, мені здається, що це розмова ... *(нерозбірливо)* Ми вже з вами були на об'єкті, де люди продовжують працювати, пам'ятаючи про колег, яких вже немає, які загинули на своєму робочому місці. І ми ж всі бачили специфіку виробництва. Я вже колегам казав, що Краматорський технічний завод було простіше релокувати, ніж там... Ну, це правда життя.

Але ми ж всі розуміємо, що там на кожен друкарню, на кожне видавництво Patriot не поставиш. Тим більше, ми ж знаємо з досвіду Харкова, куди там прилітає часто з сигналом тривоги. Тобто це означає якусь очевидну диверсифікацію виробництва, те, що можна релокувати, можливо можна, але очевидно, що вони можуть іти шляхом там будівництва дублюючих потужностей десь у центральній Україні, західній Україні, не знаю. Але вони це точно не потягнуть. Тобто це треба розглядати тоді питання якогось пільгового кредитування їм від держави, якісь там інші рішення.

Сказати так, що там у мене якась пропозиція є, ну я думаю, що ні у кого з нас наразі немає, але ми ж на дуже небезпечній межі. Я всіх запевнив, що трансляції немає, її дійсно немає, краще навіть за таких умов певні подробиці не обговорювати зараз, якось окремо там. Але це прямо нагальна

проблема. Зрозуміло? З одного боку, значить, все ж таки, щоб вони працювали, щоб Харків їх не втратив, ні Харків, ні область, а з іншого боку знайти такі рішення, щоб вони розуміли, що, не дай бог що, що вони продовжать видавати те, що вони видають.

Тепер, що стосується нормативки по російських книжках, які ми заборонили. Вона теж, до речі, до кінця не доведена. Це якраз от більше до нас вже, не до Мінфіну, це я думаю, що ми зможемо там доопрацювати. Хоча насправді роботу в нашій галузі ми практично всю зробили. Там треба вже очевидно долучати до діалогу правоохоронців, митницю зокрема. Хоча насправді ми зараз, може, колеги видавці мене поправлять, наскільки я знаю, наскільки я це питання вивчав, ми зараз не стільки стикаємося з контрабандою, скільки з контрафактом. Тобто є невеликі видавництва такі "сірі" і просто друкують з оригінальних макетів, які вони отримують очевидно з Москви, ну, очевидно. Просто друкують підпільно, і воно є. Я не знаю, як в Харкові, не хочу ображати, але я точно знаю по інших містах, і в Києві також, що любе можна там на базарі. Хоча у відсотках це звичайно з 2021 роком не порівняно.

Тепер, точно що, тут, до речі, можливо видавці теж мене зараз підкорегують. Що я бачу, коли я виїжджаю в наших справах парламентської дипломатії і зустрічаюсь із діаспорянами нашими? Що попит на книжку величезний. В принципі вони замовляють, начебто воно там приїжджає, десь там Нова пошта, десь там в інший спосіб. Але повсюди є російські книгарні. І насправді часто наші люди, які виїхали, купують російську продукцію, тому що все ж таки доступу до української вони такого вільного не мають.

Можливо це питання часткового і до наших партнерів: наскільки просто завозити нашу книжку, наскільки просто перетинати кордон? Точно вони могли би, мені здається, вони могли би якось піти назустріч і створити певні пільгові умови для відкриття книгарень. Цього немає. Але є одна специфічна проблема, вона наша, і це 90-денний термін повернення валютної

виручки. Тобто, наскільки я знаю, от пан Віктор може поправити мене, наскільки я розумію, це не менша проблема. Тому що якщо вони отримують гроші з-за кордону, валюту, то вони стикається одразу з цим. Їм простіше з цим просто не працювати. Ну, не знаю, чи це вирішувана проблема, але її, як мінімум, треба мати на увазі.

Я зараз хочу продовжити дискусію, передавши слово. Пану Ігорю хотів би надати слово. Ми у нього вже були сьогодні в гостях. Щиро дякуємо за чудовий прийом. Поділіться, будь ласка. Ви вже виступали там в принципі. Не можу не погодитися з кожним словом, що ви сказали. Але хотілося б, щоб також зараз колеги в цьому полі почули вашу думку.

_____. Добрий день. Дуже вдячний за можливість сказати пару речень. Я би хотів побудувати свій невеличкий виступ з точки зору практика, який виконує всі закони, які приймаються, і всі нововведення, які надаються комітетом, і так далі.

Насправді останні кілька років ми, книгорозповсюджувачі, моїх колеги, на жаль, щось немає, ми бачимо певні позитивні тенденції і певні позитивні кроки, які робить держава. Тобто першим ваговим величезним кроком є заборона книжок країни-агресора. Очевидно, ми мали всі разом, і бізнес, і держава, зробити це раніше, у 2014 році, але ніхто з нас цього не зробив. Це наші помилки і наші "граблі", на які ми наступаємо. Слава богу, ми зробили це зараз, і це дало великий плюс одразу українській книжці. Так, себто коли ми говоримо, що зростає певна кількість книгарень, я можу сказати безпосередньо про мережу, яку очолюю, от "КнигоЛенд", ми не зростаємо, ми відновлюємося. До початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну ми мали 42 книгарні. Станом на зараз, після того, як ми відкрили "надцять" книгарень, у нас їх 39. Себто в Харкові у нас було 12, зараз 8, одну з них ми відкрили в грудні минулого року. Це книгарні або знищені вщент, або дуже сильно пошкоджені. Це книгарні, які знищені вщент разом з

товаром, обладнанням, всім. Ну, ми все одно за рахунок певних інвестицій або власних якихось обігових коштів пробуємо розвиватися.

Наступним кроком, який держава хоче нам зробити, це дуже важлива історія, історія субсидій, оцих от 20 відсотків. Це справді той ковток повітря, який нам дуже сильно потрібен.

Книжкові сертифікати, про які сьогодні говорилося, які будуть видаватися підліткам, це також дуже важлива історія. Вона, мабуть, не стільки матеріальна, скільки моральна, тому що те, що сьогодні дорослий купує книжку, це завдяки тому, що вчора він був дитиною і на нього звертали увагу і в нього вкладали цю книжку. Так само і підлітки сьогодні. Для того, щоб ми не бачили відтік підлітків з України, ми маємо залучати їх в українську культуру і пронизувати тим, чим пронизані ми з вами.

Наступна історія – це Національний кешбек. Про неї проговорили. Це справді важлива річ, щоб цей кешбек можна було використовувати не лише на послуги, а й на певний ось такий от товар. Хочеться знаєте що сказати? Ми дуже "різношерстна" мережа. І ми відкриваємо книгарні там, як от в столиці, так і, наприклад, пробуємо відкривати в районних центрах. Чому? Тому що українцям справді це дуже сильно потрібно. У серпні цього року ми відкрили книгарню в невеличкому містечку Львівської області, воно називається Самбір. Там 35 тисяч населення за офіційними даними. Думаю, що в районі "полтини" за неофіційними, враховуючи внутрішніх переселенців. Ми відчули такий позитивний резонанс по суспільству, до нас приходили люди і просто дякували, хтось копійкою, хтось словом і так далі.

В найближчий місяць ми пробуємо відкривати книгарні в невеличкому районному містечку Нововолинську Волинської області. Себто це справді і до нас вже вийшли на зв'язок місцеві і пропонують якусь допомогу. Це справді дуже потрібна річ, і українці чекають відкриття книгарень у своїх містечках.

Ми всі знаходимося в ері соціальних мереж і всі ми читаємо, наскільки класні українські книжки, наскільки класні переклади, якісні, і це справді так. І кожен українець хоче взяти це до рук. Тому така історія відкриття невеличких книгарень вона дуже потрібна. Але це не про бізнес. Це якась інвестиція в культуру, інвестиція в українця. І якщо ми, наприклад, як книгорозповсюджувачі розуміємо важливість цієї інвестиції, я думаю, що і держава також розуміє.

Давайте пробувати знаходити шляхи ось цієї такої покрокової підтримки. Ви ось цими субсидіями будете підтримувати не стільки бізнес книгорозповсюджувачів, скільки українця в кожному великому чи невеликому містечку.

Дякую вам.

ПОТУРАЄВ М.Р. Дякую, пане Юрію.

Так, у нас є звернення записано теж з Франкфурту. Я просив би зараз його, так.

_____ . ... *(не чути)*

ПОТУРАЄВ М.Р. Колеги, переходимо до наступної частини обговорення. Звичайно, зараз слово колегам.

Володимир Михайлович В'ятрович, будь ласка.

В'ЯТРОВИЧ В.М. Доброго дня, шановні колеги. У нас справді є підстави для оптимізму. Ми повернулися з великої друкарні, яка попри все відновила свою діяльність, нарощує оберти, ми повернулися з нововідкритої книгарні тут, у Харкові, яка наповнена українською літературою. Я як автор теж можу сказати, що є підстави для оптимізму, тому що відчувається зростання попиту на українську літературу. Але разом з тим ми маємо

розуміти, що часто пропозиція, яка зараз є на цей попит, вона вже починає пробуксовувати, і часто її темпи забезпечуються певною інерцією за попередні роки.

Якщо ми проаналізуємо ситуацію зараз у книжковій галузі, поставимо собі запитання, чому у нас вже починає буксувати державна політика підтримки читання, книговидання, книгорозповсюдження, то побачимо, що, на жаль, слабкою ланкою в цьому процесі, яка істотно гальмує його, відверто часом саботує, на жаль, законодавчі акти, які вже ухвалені в цій галузі, є виконавча влада. І причому не вся виконавча влада, у нас тут є представники виконавчої влади, саме не до них це стосується. Отже, Міністерство культури, Держкомтелерадіо, Український інститут книги стоять по суті на тих самих позиціях, що і ми, діють разом з нами, намагаючись вирішити цю проблему.

Але насправді, будемо називати речі своїми іменами, на рівні Кабінету Міністрів і перш за все на рівні Міністерства фінансів відбувається відвертий зрив імплементації важливих законів, ухвалених парламентом. Тому коли тут говорять про те, що давайте будемо створювати якісь робочі групи, Мінкульт, Міносвіти, ну, на жаль, у нас виглядає те, що у державі головним інструментом реалізації культурної політики є Мінфін. Тому очевидно, що треба думати, як вирішувати це питання на рівні і за участю саме Мінфіну, тому що, на жаль, цей висновок, про який я говорю, підтверджується і довідкою, яку ми всі з вами отримали, яку надало нам Міністерство культури і стратегічних комунікацій.

Нагадаю знову ж таки, про це вже говорилося, але вже більше двох років тому, у червні 2022 року, Верховна Рада за ініціативи нашого комітету, за активної підтримки міністерства, громадськості, книжкової галузі ухвалила два системних, якісних і вкрай важливих закони, покликаних звільнити український книжковий ринок від руйнівного російського впливу, підтримати книжкову галузь в умовах війни і створити дієві стимули для

розвитку. Це Закон про субсидії книгарням за оренду приміщень та державну допомогу на придбання книг і Закон про заборону ввезення та розповсюдження російської видавничої продукції, ми сьогодні вже неодноразово згадували.

Знову ж таки, про важливість цих законів і широту консенсусу під час їх ухвалення говорить той факт, що вони були ухвалені, Микита Русланович любить це підкреслювати, що справді важливо, більш ніж 300 голосів. Тобто насправді це конституційна більшість, жоден депутат не голосував проти, жоден не утримався, тобто це свідчить про те, наскільки є високим розуміння законодавців у вирішенні цієї проблеми. Але на сьогодні, через 2 роки, більшість норм цих законів досі не діють на практиці, що є абсолютно неприйнятною і обурливою ситуацією. Відповідальність, знову-таки я змушений сказати, лежить якраз на виконавчій гілці влади.

Спочатку Президент цілий рік не підписував Закон про заборону поширення в Україні російської видавничої продукції, хоча Конституція чітко відводить Главі держави на підписання закону 15 днів. І лише після протестів українських видавців, письменників, діячів культури, правників, врешті петиції, яку було запущено з вимогою до Президента виконати свій конституційний обов'язок, петиція, яка набрала 25 тисяч підписів, закон було підписано в червні 2023 року. Але на цьому, на жаль, і закінчилось. Досі уряд не ухвалив підзаконні акти, необхідні для якісної реалізації і контролю за виконанням цього закону. Ідеться, підкреслюю, про закон, спрямований на захист нашого інформаційного поля від російського впливу, ідеться про власне те, що ми прекрасно всі розуміємо характери цієї війни, у важливий момент цієї війни поширюється інформаційна війна. Закон, який не потребує бюджетних видатків, а навпаки працює в інтересах не лише української культури, але й безпеки, але і української економіки.

Візьмемо норму іншого закону, яку сьогодні знову-таки згадували, субсидії книгарням на оренду приміщення. Це взагалі рішення, яким

насправді Україна могла б пишатись, бо воно є прикладом усвідомленої якісної політики, спрямованої на результат. Закон передбачає, що субсидії отримають лише книгарні, які працюють "в білу", які продають саме українські україномовні книжки. Закон передбачає, що такі книгарні отримають 20 відсотків від проданих у відповідному приміщенні книжок, при цьому встановлені чіткі обмеження по верхній сумі субсидій і площі книгарні, на яку така субсидія надається, тобто перебиває всі можливості зловживання. Ми тут достатньо ретельно пропрацюємо власне цей законопроект, щоб відкинути всі можливі звинувачення, що це якась схема, це вона передбачає набито якісь зловживання.

Таким чином, закон, не втручаючись у ринкову конкуренцію, виключаючи будь-який ручний розподіл коштів, стимулює одразу два важливих процеси: збільшення обсягу і частки випуску книжок українською мовою і детінізації ринку, і головне – підтримку діючої мережі та відкриття нових книгарень в тому числі в невеличких містах і містечках. Ми бачимо, що цей процес стартує, стартував і доходить вже десь до рівня районних центрів. Але без підтримки, без стимулу, на жаль, він далі не піде. На жаль, ми можемо справді тішитися і бачити, що з'являються якісь ще нові книгарня в обласних центрах, але і цього стає дедалі менше, і якщо говорити і йти в глибоку на рівні районних центрів чи ще менших містечках, селищах, цей процес зупиняється.

Вкладення необхідні для запуску цієї програми насправді просто мізерні для масштабів України, особливо якщо порівняти з тим ефектом, який ми можемо отримати в разі, якщо ми це зробимо – знайдемо ресурс на цю інвестицію. Ідеться приблизно про 100 мільйонів гривень на перший рік. Ну, колеги, тобто 2-3 мільйони доларів. Тобто це щось, за 2-3 мільйони доларів Україна отримала би зростання мережі фізичних книгарень, робочих місць, зростання числа читачів, а отже тиражу і асортименту книг. А у підсумку у вигляді податків по всьому ланцюжку держава отримає коштів

більше, ніж вкладено у цю програму. Тобто це справді, крім всього іншого, крім інтелектуальної, інформаційної інвестиції, це ще економічна інвестиція в важливий процес.

Українські книгорозповсюджувачі повірили державі. Ми це сьогодні чули від тих людей, які цим займаються. Почали відкривати нові книгарні в тому числі і тут, у Харкові. Підтримували роботу діючих книгарень, сподіваючись, що держава виконає свої зобов'язання. Ну, не мало бути сумнівів, що от закон ухвалено такою більшістю, стільки людей, серйозні депутати за це голосують. Чому вони мають їм не вірити? Але ми з вами є свідками справжнього саботажу, яке розгорнуло Міністерство фінансів проти цієї програми. І справа навіть не у тих 100 мільйонах, адже Мінфін не дав Міністерству культури запустити цю програму цього року навіть на умовах внутрішнього перерозподілу видатків без збільшення бюджетних асигнувань.

Ключова проблема, отже, не в грошах, а в тому, що чомусь у Мінфіні вирішили, що краще за Мінкульт, за Інститут книги, за парламент, за представників галузі знають, що і як робити. Як я і казав на початку, що, на жаль, у нас Мінфін вважає, що він має бути головним інструментом культурної політики в державі. І, на жаль, Мінфін має можливості нав'язати свою позицію уряду, по суті заблокувавши виконання закону. Ми вже неодноразово мали дискусії у нас на комітеті і мене особисто обурює, чому представники виконавчої гілки влади вважають, що вони можуть довільно трактувати закони.

І 2023 року, після півтора роки зволікань і перешкод з боку Мінфіну уряд ухвалив постанову, якою затвердив порядок надання субсидій книгарням. Але ця постанова передбачає, що порядок почне діяти через рік після закінчення дії воєнного стану, при тому, що закон не лише не містить таких відкладальних норм, а, навпаки, ухвалений в першу чергу для підтримки книжкової галузі якраз під час війни. Очевидно, що такі дії уряду незаконні, спрямовані на свідомий зрив вчасної імплементації закону. І ще

крім всього іншого, це небезпечний прецедент, тобто ми ухвалюємо одні тексти закону, а уряд вважає за потрібне внести якісь поправки до закону. Ну, це просто бруталне порушення Конституції, бруталне порушення права у нашій державі.

У дещо інший спосіб уряд в особі Мінфіну блокує іншу важливу норму закону, яку сьогодні теж вже згадували, державну допомогу на придбання книг. Парламент за 3 роки вже 3 закони ухвалив, щоб запустити цю програму. Ми пішли на компроміс, відклавши програму допомоги на купівлю книг при народженні дитини на повоєнний час, за умови, що підтримка купівлі книжок при досягненні 18 років запрацює негайно, вже з цього, з 2024 року. Але знову уряд і Мінфін погодилися, в цьогорічному бюджеті виділено 380 мільйонів на цю програму, але вона знову-таки не працює, 2024 рік закінчується, бо Мінфін блокує погодження підзаконних актів, викручуючи руки Міністерству культури і наполягаючи на таких нормах, які зроблять надання допомоги незручним, а велику частину наших юнаків і дівчат просто позбавлять цієї допомоги. Саботуючи старт програми, в цьому році Мінфін водночас не заклав гроші на її продовження в бюджеті наступного року. Тобто знову-таки ставиться крапка у важливій ініціативі, яка, на жаль, таким чином може навіть не почати втілюватися в життя.

Тобто яку б з важливих норм закону ми не взяли, всюди виконавча влада (і здебільшого мова йде конкретно про Мінфін) зриває виконання закону. І це чітко відображено у розданих матеріалах, які ми з вами побачили. Очевидно, що так тривати далі не може. Ми всі тут разом – парламент, міністерство, Інститут книги, видавці, громадянське суспільство – маємо твердо стати на позицію безумовного виконання закону. Воно власне для того писалося, розроблялося і ухвалювалося.

Нерозуміння значення політики в галузі культури і книжкової галузі зокрема, тим більше під час війни за ідентичність, вважаю, що це відверте шкідництво, з яким ми мусимо боротися. Особливо в умовах, коли наш ворог

прекрасно розуміє значення культурного впливу і не шкодує уваги і ресурсів на це. Мова йде не тільки про те, що ворог традиційно знищує наші якісь книговидавничі потужності, не тільки те, що він знищує книжки, просто спалює (майже за Бредбері), але й те, що він заповнює на тимчасово окупованих територіях бібліотеки своєю літературою.

Росіянам критично не вистачає сучасних танків та іншої зброї і обладнання, але вони не лише нищать наші книги, друкарні і музеї, вони вкладають мільярди і мільярди в друк своїх книжок, якими завалюють окуповані території. І відповідно це ще доповнюється їхнім впливом через інтернет, цифрові продукти і просування своїх інтересів в Україні.

Багато хто з нас минулого тижня були на Форумі КультНаступ. І всі ми говорили про потребу наступальної культурної політики, що вже дозріли ми саме до такого, не просто захищатися. Правильно говорили, але важливо, щоб це виливалося не просто в якісь наші гарні заяви, а в дуже конкретні дії. Коли ми всі разом – комітет, міністерство, видавці, книгорозповсюджувачі, громадянське суспільство – ми справді можемо досягнути тих результатів.

Що відповідно пропонуємо? По-перше, це скасування в Постанові 1262 незаконної приписки, що вона діє лише через рік після війни. Закон про субсидії для книгарень має діяти вже з 2025 року. Я цілком підтримую заклик міністерства до нашого комітету відзначити це у нашому рішенні.

По-друге, має бути негайно погоджений і ухвалений урядом порядок надання допомоги на придбання книг на основі пропозицій Мінкульту і невідкладно має розпочатися виплата цієї допомоги.

По-третє, мають бути негайно ухвалені підзаконні акти для повного і безумовного виконання Закону про заборону розповсюдження російської видавничої продукції. Про це теж сьогодні вже говорили.

По-четверте, наші комітетські правки до проекту бюджету на 2025 рік, які зараз якраз розглядаються, про збільшення видатків Інституту книги на понад 600 мільйонів гривень мають бути враховані. Це 100 мільйонів гривень

на субсидії книгарням. Це 15 мільйонів здебільшого на переклади української літератури іноземними мовами, про що говорила пані Коваль, понад 3 мільйони на зарплати працівникам інституту, щоб хоча б повернути їх до рівня 2021 року, а решта на допомогу, на придбання книг вісімнадцятирічним українцям і українкам. Тобто це видатки на виконання прямих норм закону, який уряд не має права закривати за власним бажанням.

По-п'яте, ми маємо добитись від уряду, щоб люди могли витратити кошти Національного кешбеку на придбання українських книжок, як колись ми добились можливості витратити на книжки кошти з єПідтримки. Це не збільшення ні на копійку видатків бюджету, просто дозволили людям витратити накопичені кошти та кошти на книжки, і ми бачили, який це мало ефект тоді, коли власне була ця ковідна тисяча для читачів і для видавців, і для тих, хто торгує книжками.

Нам треба всерйоз говорити з урядом, з Прем'єром, якщо потрібно, з Президентом, по цих п'яти пропозиціях, розблокувавши які, а заблоковані абсолютно штучно, абсолютно необґрунтовано, ми дамо величезний поштовх в розвитку книжкової галузі і серйозно справді просунемось на шляху опанування нашого культурного простору, його захисту від російських впливів і просування українських інтересів у світі.

Тому закликаю всіх об'єднати зусилля для досягнення результату по цих п'яти конкретних питаннях. Ми зараз зібрались з вами в прекрасному форматі, коли об'єднані всі ті сили, які потрібні для того, щоб це врешті-решт сталось.

Дякую за увагу.

ПОТУРАЄВ М.Р. Я підтримую абсолютно. Володимире Михайловичу, дякую, чіткі п'ять пунктів, дякую за формулювання.

Я думаю, що ми можемо тут розраховувати і на позицію місцевої влади, місцевого самоврядування, тим більше, харків'ян, які зацікавлені в

тому, щоб галузь і збереглась, і розвивалась. Ну, дійсно, ми все розуміємо, всі складнощі воєнного часу ми розуміємо, усвідомлюємо і так далі, але знову-таки, як слушно зазначив колега В'ятрович і інші колеги, які сьогодні згадували, не ідеться про якісь космічні, ідеться про абсолютно розумні саме інвестиції, і я підтримую те, що Володимир сказав, які дадуть поштовх галузі, яка більше принесе в бюджет, ніж бюджет витратить. Я думаю, що логіка тут очевидна, на жаль, вона не всіма поділяється.

Микола Леонідович, потім – Єлізавета Петрівна. Будь ласка.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Хочу подякувати харків'янам за те, що вони тут створили книжкову столицю, і за те, що її зараз зберігають.

Але я з точки зору національної безпеки, щиро кажучи, переживаю, бо коли в місті коло кордону, яке обстрілюється швидше ніж лунає тривога, знаходиться така величезна кількість книжкових потужностей, то це звичайно подяка всім, хто це робить, а з іншого – це небезпека. Тому що якщо, не дай бог, щось під час масових атак станеться, де ми будемо все це друкувати?

Коли в перший раз почало прилітати в Харків, до мене Малькович зателефонував і каже: "Там такі видавці, я розмовляв з деякими. Пішов у Львов домовлятися з обласною владою, з міською". Кажу: "Давайте релокувати". Вони кажуть: "Та ні, ми з Харкова не поїдемо. Ви що?" І я розумію цих людей, я їх підтримую. Але держава повинна мати якийсь варіант "Б" в цій ситуації хоча би в якійсь формі. Але це таке.

Якщо повертатися до бюджету, то в поданому проекті бюджету на 2025 рік за програмою 3801560 "Забезпечення діяльності Українського інституту книги" підтримка книговидавничої справи і популяризація української літератури у світі зменшено фінансування з 466 мільйонів до 175 мільйонів. Тобто на 61,7 відсотка порівняно з попереднім роком. Лише для того, щоб надати державну допомогу на придбання книг громадянам, які

досягли 18-річного віку, відповідно до прийнятого закону, Український інститут книги потребує 436 мільйонів. Тобто всього виділено 178, а лише на одну програму потрібно 436.

І це така катастрофа нерозуміння взагалі ролі культури під час війни. Може, це пов'язано з тим, що у нас весь час був виконувач обов'язків міністра, а зараз є нарешті міністр, просто трошки запізно, тому що бюджет формується, і вже ми про нього говоримо. Бо для нації, для країни це, звичайно, реально катастрофа.

Є декілька пунктів, на які я хотів наголосити. Перше. Тут є книгорозповсюджувачі, і це до вас прохання, ви росли принаймні до останнього, так, порівняно з тим, що було декілька років тому, і це добре, і це бізнес, я це чудово розумію. Але я пам'ятаю, коли з'явилися перші кіномережі. Коли з'явилися перші кіномережі, потім перше, що вони зробили, це почали телефонувати до нас, до депутатів різних фракцій, і пролобіювали собі норму про те, що наші кінотеатри звільнені від плати з ПДВ. І вони звільнені. І кожного року, коли приймається Податковий кодекс, хтось ставить цю поправку, декілька разів це був я особисто, скажу чесно, декілька разів це робили інші люди з інших фракцій, від правлячої партії, як правило, завжди є такі особи, які це підтримують, і це працює. Чому нам цього не зробити для книгарень? Я розумію, що це непросто, але це пояснювано. Але це має виходити від вас.

Пан Красовицький, він активний, звичайно, лобіст галузі завжди був, все своє життя, при всіх владах, але цього замало, бо він все ж таки видавець, а не книгорозповсюджувач, і для видавництва, звичайно, він вибиває все, що можна, в основному через Інститут книги, але є різні способи підтримки, навіть коли закривають на це очі. І звертайтеся, але вчасно, бо інколи буває просто запізно.

Ми часом забуваємо про наші потреби. От ми говоримо про бібліотеки. Кількість бібліотек, Красовицький каже, найбільша в Європі. Їх немає. Тому

що як тільки в районних центрах ми забрали місцеве ПДФО, вони дитячі садочки позакривали, тому що коли в них забрали кошти від поліції, від ДСНС, то в них, справді, останні дитячі садочки вони закривають, а бібліотеки, вони числяться, їх немає, їх не існує. Існує наш Закон про центри культурних послуг, який колись Микита Русланович і пані Євгенія палко обстоювали, але закон є, але центрів немає. Хоча це хороша ідея. І зараз час, щоб це втілювати. Але питання: за рахунок чого? Добре, місто Харків може придбати книжки. А районний центр за який кошт придбає книжки для бібліотеки, якщо у них немає коштів заплатити бібліотекарю зарплату? Я не кажу про оренду, я не кажу про книжковий магазин. Це ілюзія, це імітація.

А що бібліотеки? В мене в цьому році мама пішла на пенсію, все життя пропрацювала в бібліотеці. У них є одна важлива функція – це забезпечення підручниками школярів. Що стосується літератури, вони були навіть у Львові заповнені в основному російськомовною літературою, навіть в українських школах. Коли все це списується там, не лишається нічого. І тоді виникає питання: а яка функція шкільних бібліотек? Очевидно, вони мали би забезпечувати школярів книжками з шкільної програми, окрім підручників. Але хтось це має поррахувати, випустити і зробити програму забезпечення. Бо вони перетворюються... По-перше, вони дуже часто вже взагалі зникають, там роблять, не знаю, кімнати для вчителів або мультимедійні центри і кажуть, що діти по комп'ютеру собі все скачають. І вони гинуть. Так само як гинуть ці бібліотеки.

Ще одна важлива історія, це ми маємо (скільки?) 7 мільйонів українців в інших країнах. Я коли кудись їду, до мене завжди приходять якісь активні люди, які кажуть, що слухайте, ми тут бібліотеку відкрили, може би ви нам якось з книжками допомогли? Уявіть собі, коли стільки людей виїхали за кордон, ми повинні якось їх забезпечити українськими книжками? Держава якось повинна в цьому допомогти? Очевидно, що магазини там відкрити не завжди буде рентабельно, і треба розуміти, що частина з цих людей, вони, як

правило, багато з них, особливо із східних регіонів України, вони були російськомовними, багато хто лишається, а багато хто переходить на українську мову. І для них книжка була би якраз способом, і вони стають активними, особливо ті, хто, я таких зустрічав, з Харкова, з Донеччини, які за кордоном зі мною говорять виключно українською, а коли питаю: "Ви що, зі Львова", - вони кажуть, що ні, з Горлівки там. Або з Бахмута, остання дівчинка була, і хлопець з Харкова, який 26 років тому виїхав в Америку, а потім поїхав за кордон і став там українським активістом, взагалі виключно українською говорить. Але книжок там немає взагалі. Для 7 мільйонів! І якщо ми хочемо, щоб вони повернулися і не асимілювалися, знаючи те, що відбувається, наприклад, в Польщі, ви чудово розумієте, з українською освітою, де українські діти ідуть в польські школи, чому нам не запропонувати для українських дітей польському міністерству, це очевидно і Міністерство освіти до цього має бути причетним, але створити українські бібліотеки там, в польських школах. Або українські книжкові полицки в польських школах, тому що їх зобов'язали туди зараз ходити. Це все ті речі, про які потрібно думати стратегічно, а потім під це писати програму фінансування і переконувати і думати, в які бюджети це закласти, але це ті виклики, які ми повинні помічати, бо країна змінилась за останній час.

Не буду займати багато вашого часу. Викликів більше ніж потрібно, найбільша проблема це те що, це як пояснити керівництву держави важливість і необхідність культури. На нас нападали, коли ми говорили про необхідність будівництва Музею Голодомору, а як це донести зараз? У мене є надія, що тут є представники влади, бо ми все ж таки з Володею опозиціонери, хоча в цій сучасній ситуації в нас немає опозиціонерів у влади, якщо ми відповідальні люди, ми всі в партії здорового глузду, як пояснити людям з іншої партії нездорового глузду, що це необхідно зробити.

Дякую.

ПОТУРАЄВ М.Р. Я хочу тільки буквально віднести до того, що ти казав, знову-таки, от тема закордонна, тобто я тільки в одному з тобою не згоден. Значить, я вважаю, що там мають з'являться книгарні, тому що книгарня це агрегатор, ну, от я не критикую, мені подобаються сайти наших видавництв, чудово, вони класно зроблені. Ти заходиш, бачиш там новинки, тематизація і так далі, але я, може, помиляюсь, але от я стверджую, що для повноцінного читання, для взагалі збереження культури читання мають бути дві речі – бібліотеки і книгарні. Тому що тільки книгарні і бібліотеки, причому книгарні більше, людина приходить і починає орієнтуватись в пропозиції, консультацію може отримати, до речі.

Тому повністю підтримую, повністю підтримую всі твої тези. Просто переконаний, що якщо буде у нас можливість, і тут я ж кажу, що експертиза Миколи Станіславовича, вона в цьому сенсі унікальна і може дуже допомогти, щоб все ж таки партнери якось посприяли тому, щоб з'являлися українські книгарні за кордоном. Бо кацапня це системно відкриває. І наші діаспоряни, про яких ти кажеш, вимушено, тому що у людини є потреба піти і подивитися, які там новинки в книгарні, і вони приходять до кацапів.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Микито, дивися, це не діаспора, це наші теж тимчасово переміщені за кордон особи, яких дехто біженцями називає, це не діаспора. Але питання в чому? Те все, про що я казав, це питання політики. Політику розробляє міністерство. Тобто міністерство для того існує, щоб сказати: ось що ми повинні робити з нашими біженцями чи переміщеними особами, як ми маємо їх забезпечити, ось що ми пропонуємо, ось які кроки, ось які проблеми. Ми на комітеті цю політику маємо підтримати і промоутерувати. У нас же було багато кроків несистемних, але має бути єдина політика розвитку культури, якої насправді не існує. Бо у нас же немає програм міністерств. Ми колись вимагали цього і, якщо ти пам'ятаєш, на комітет приходив...

ПОТУРАЄВ М.Р. Програма Кабміну...

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Але, крім програми Кабміну, закон передбачає програму міністерства, бо ми маємо знати, що міністерство буде робити в наступний рік. Їх ніколи не було. Ми готові допомогти це зробити. Це для нас буде дорожньою картою.

Ще один маленький аспект, про який я не сказав. Може, ти пам'ятаєш, коли у нас Мінінформ було окремо, і хочеться міністру сказати, може, міністр це зможе донести, це стосувалося і кіногалузі, і книжкової галузі, бо ідея наша, коли ми творили всі ці галузі, полягала в тому, що частину коштів ми даємо на конкурсних засадах кінопродюсерам, видавництвам, хто краще запропонує, але є речі, які потрібні державі. Наприклад, для стратегічних комунікацій пану міністру потрібна певна література в Україні і перекладена українська за кордоном. Нам потрібні певні фільми, які би фінансувалися, є пітчінги на конкурсних засадах, але є те, що в умовах війни потрібно, щоб міністр вирішував.

Тому коли ти відкриєш польське законодавство, там прямо написано: "Програма міністра". І міністр має мати на це бюджет, щоб самому направити ці кошти туди, куди потрібно. І от це в нас було, тому що Мінінформ закупував книжки і у великій кількості. Зараз цього теж немає. Я розумію, що немає бюджету, це питання головне, це донесення до тих людей, які при владі, необхідності цього, що ми без цього не проживемо для стратегічних комунікацій. А друге, це програма забезпечення наша і суспільна промоція.

Дякую.

ПОТУРАЄВ М.Р. Так, часу, на жаль, вже не так багато. Значить, Єлізавета Петрівна. І обов'язково і пані Віта, і Микола Станіславович.

Слізавето Петрівно, давайте.

БОГУЦЬКА Є.П. По-перше, я дуже вдячна харків'янам за охайність вашого міста. При тому, що вас так б'ють, що знищують фактично, ми проїхали – багато чудових споруд без вікон, зі зламаними дахами, але все настільки чисто, ну, це дійсно вражає.

Що стосується теми. Я згадую 2014 рік, 18 березня, коли Путін прийняв Крим в лави Російської Федерації. І згадую той шабаш, який, оскільки я сама з Сімферополя, я згадую той шабаш, який влаштували росіяни на площі Леніна, спалюючи українську літературу. Тоді вони ще не знали, що виявиться у 2022 році, що саме "Ленін зробив Україну Україною і вигдав українську мову". Але тоді вони дійсно це влаштували, вони несли українські підручники, вони несли в кого що було вдома з української літератури, спалюючи на площі українські паспорти разом зі всіма українськими книжками, які знайшли в себе вдома. Це була така акція для того, щоб показати, що книжки дійсно мають сенс в житті людини, тому що вони створюють світогляд, вони народжують саме відношення людини до тої культури, в просторі якої вона виховується.

Але звісно, що Крим це було повністю російськомовне середовище. Коли я приїхала, я теж біженка і я теж тимчасово переміщена особа і вважаю, що це все ж таки тимчасово. І коли я переїхала в Київ, я була здивована, що в Києві в книжкових магазинах дуже мало україномовної літератури, це переважно російськомовна література. Зараз вже пройшло 10 років як я мешкаю в Києві, і сьогодні я своїм майбутнім онукам формую зараз бібліотеку, сьогодні купила 8 книжок чудових в магазинчику, в чудовій книгарні. І зараз я точно знаю, що у моїх онуків не буде жодної російськомовної книжки, це будуть виключно україномовні. Я зараз дивуюсь тому, які красиві книжки, вони не тільки змістовні, вони й естетичні. Це дійсно ти береш витвір мистецтва в руки. І це формує не тільки український

культурний світогляд і несе український код, це ще формує людину як естета, як людину, яка буде вихована абсолютно в іншому вимірі ніж виховують росіяни, які знають, що таке книга і як вона формує світогляд, як вона формує з людини безлюдь.

І я вважаю, що сьогодні дуже добре, що ми тут зібрались. Я абсолютно підтримую все, що було сказано, і я вважаю, що так, дійсно, без книг, які є такими, знаєте, нашими українськими кулями в нелюдей, які прийшли нас вбивати.

Тому підтримую повністю і буду голосувати за все, що ми сьогодні будемо приймати, чи, може, будемо на комітеті голосувати там, так?

Дуже дякую вам. Дуже дякую Харкову.

ПОТУРАЄВ М.Р. Юрій Олексійович Павленко, потім Марія Мезенцева.

ПАВЛЕНКО Ю.О. Шановні колеги, я підтримую пропозиції, озвучені під час розгляду цього питання колегами, членами комітету, як пропозиції до нашого рішення. Розумію, що регламент у нас, час, вже завершився, тоді просто хочу подякувати обласній військовій адміністрації і голові військової адміністрації, міському голові, міській владі за вашу таку дуже непросту роботу останніх років в рамках повномасштабної війни і не лише в цій сфері, про яку ми зараз говоримо в рамках комітету, але й по інших предметах відання нашого комітету, зокрема і в питаннях захисту дітей.

Дякую вам роботу, дякую за підтримку в 2022 році нашого бойового підрозділу, який тут стояв на Харківщині і брав участь у звільненні Харківської області, і 73 мої побратими тут поклали своє життя за те, щоб Харківщина сьогодні могла говорити і зокрема про книгодрукування і видавництва. Дякую вам за вашу роботу.

ПОТУРАЄВ М.Р. Маріє.

МЕЗЕНЦЕВА М.С. Дуже дякую, пані голово. Дякуємо, колеги, що ви змогли фізично бути присутніми сьогодні в місті-герої Харкові. Я хочу скористатись цією можливістю і подякувати безпосередньо профільному комітету, міністерству, нашій владі і видавцям, які в червні надали реальні факти цих понівечених книжок, цих актів культурного геноциду, який ми закріпили в черговій резолюції ПАРЄ. І саме в ній, колеги, я думаю, це дуже важливо знати саме видавцям і тим патріотичним бізнесам, які лишаються на Слобожанщині і продовжують друк книжок, а ми знаємо, що це забезпечення і нашої освіти, не просто книжок художньої літератури, це питання відшкодувань і забезпечення тих відшкодувань через реституції, компенсації і реабілітації.

Створений вже спеціальний механізм реєстрації цих воєнних злочинів, а сам компенсаційний механізм, ми очікуємо, що запрацює вже в поточному році за кошти заморожених російських активів. Ми вважаємо, що коли наші пращури відчували геноцид 90 років тому, а сьогодні ми говоримо вже про продовжуваний історичний геноцид, який діє проти нас не просто в рамках продовольства, як це починалося в 30-х роках минулого століття, а в рамках знищення нашого генетичного коду: освіти, культури і безпосередньо української книги. Тобто коли 46 парламентів Європи, Північної Африки і не тільки побачили, що значить нищення української книги і чому це відбувається, мені здається, зараз у нас відкривається більше можливостей як таких, якими скористалося видавництво Vivat Фактор-друк. Ми з вами прекрасно знаємо, хто допомагав з американських партнерів відновити потужності. Ми дуже вдячні всім українцям, які в тому числі робили свої вклади і донати. І мені здається, що на державному рівні ми дійсно повинні розглянути ті пільги, які ми можемо надати. І, звісно, працюватимемо далі,

щоб Миколі Станіславовичу також допомагати в цих стратегіях і новелах, які ми будемо пропонувати.

Хочу ще раз подякувати всім і безпосередньо обласній військовій адміністрації. Дякую.

ПОТУРАЄВ М.Р. По Zoom Павло Миколайович Сушко. Будь ласка.

СУШКО П.М. Вітаю, шановні колеги, харків'яни. Дуже приємно було чути відгуки від гостей Харківщини про наше місто, про нашу область. І від себе хочу сказати, що ми тут всі живемо сьогоднішнім днем і всі разом живемо тим, що допомагаємо людям незалежно від їхніх професій і незалежно від їхнього стану, і де вони зараз працюють або не працюють.

Ворог дійсно б'є по тому, що могло б розвивати нашу культуру далі, знищує все, що тільки можна – і музеї, і книговидавництва, і так далі. Наше завдання це зберегти, це підтримати, підтримати як держава книговидавців. І як можна швидше поставити на нові колії виробництво.

Я особисто бачив, чому так важливо для них бити по видавництвах? Тому що вони одразу, коли заходять на окуповану територію, окупувають територію, вони одразу завозять книжки туди, свої книжки. І в Дворічній бачив ці склади книжок, і в Козачій Лопані бачив одразу після деокупації їхні книжки. Тобто одразу вони спрямовані в школи, на дітей, підручники, все, що буде сприяти окупації надалі.

Тому ця, може, комусь непомітна робота книговидавців раніше була, так, вона точно... *(не чути)* ворога. Ну, як ми бачимо, підтримати, підтримати. І я особисто буду голосувати за рішення комітету.

Ще хочу сказати, що нам не потрібно забувати про наших людей з особливими освітніми потребами. Ми як комітет тоді проголосували і пільги для місць реалізації книжок, що десь зобов'язали, щоб реалізація була книжок для дітей з особливими освітніми потребами. Дуже важко дбати, і мені

здається, не те що навіть дбати, а витратити ще кошти, посилювати роботу з людьми з інвалідністю, для людей з інвалідністю, тому можливо в рішенні комітету треба також вказати, звернути увагу на необхідність підтримки книговидавців, щоб вони могли друкувати ще більше книжок шрифтом Брайля, бо це трошки інші потужності, інші кошти. Тому така моя пропозиція буде до рішення комітету.

Дякую всім за участь.

ПОТУРАЄВ М.Р. Павле Миколайовичу, раді тебе побачити хоч і по Zoom, але дуже приємно, що ми спілкуємось зараз в рідному для тебе місті Харкові.

Колеги, будемо підсумовувати. Віта Володимирівна звичайно і Микола Станіславович.

КОВАЛЬСЬКА В.В. Дякую.

Я коротко. Я просто хотіла уточнити і є певне прохання. Стосовно закупівлі книжок, закуповує Харківська обласна військова адміністрація. У нас дві бібліотеки, і ми закуповуємо ці книжки для наших бібліотек, ще 150 тисяч є невитрачених. Я надіюся, що наша бібліотека до кінця року витратить ці гроші також.

Дивіться, є пропозиція. Коли ми говоримо про ці сертифікати, для Мінфіну просто, наскільки я знаю, ми теж моніторили цю ситуацію, там є незрозуміла ця цифра – кількість людей, які користуються, там читають або користуються бібліотекою, для них незрозуміла ця цифра. Це вони вважають великі гроші і понятно, що трохи блокується це рішення.

Тому є пропозиція, можливо є варіант запропонувати їм видати ці сертифікати, наприклад, для першокласників. Ну, в Харківській області їх 12 тисяч, 12 мільйонів для Харківської області. Або, наприклад, для випускників шкіл – це 15 тисяч у нас дітей, 15 мільйонів.

Це чому я зараз даю таку пропозицією? Через те, що ця цифра зрозуміла для Мінфіну і ситуація зі згодою Мінфіну. Плюс таку ситуацію можна упакувати для міжнародних донорів. Це теж. Це як пропозиція для робочої групи.

І те ще прохання, яке я хотіла озвучити. Дивіться, мережа Харківської області нараховує 733 бібліотеки, із яких сьогодні 185 призупинили свою діяльність через те, що наближені до бойових дій. 30 бібліотек зруйнованих, 94 пошкоджених. Отут я дуже прошу робочу групу, коли будете напрацьовувати оці дієві кроки по книговиданню, я прошу врахувати оцю ситуацію і для таких регіонів як наш прийняти конкретні державні програми по відновленню цих бібліотек.

Все, дякую дуже.

ПОТУРАЄВ М.Р. Дякую.

ТОЧИЦЬКИЙ М.С. Дякую.

Колеги, насамперед я в свою чергу ще раз хотів би подякувати адміністрації міста за те, що ви допомагаєте бібліотекам поповнювати їхній книжковий фонд. Повертаюсь до того, з чого почав, ідентичність, але це ще так само свідомість. Що я маю на увазі? Кожен з елементів, які сьогодні доповідачами, членами комітету, колегами висвітлювались, вони звісно проговорюються: від відшкодування оренди, кешбеку, сертифікатів, і від Міністерства фінансів в тому числі, непростий процес. Я би не казав так, що просто все блокує Міністерство фінансів, вони подекуди задають логічні запитання не в плані, що я когось захищаю, в тому числі чи своє міністерство, чи уряд, де продукт.

Ми маємо дбати за якісний продукт. Це стосується не лише книг, бібліотек, видавництв, це стосується всього. Це стосується навіть роботи, ви розказували зараз про те, що треба в тій чи іншій країні або в тому чи в

іншому місті відкрити бібліотеку, в мене завжди було запитання: а хто заважає? От у нас 2,5 мільйона в Німеччині, дещо менше двох мільйонів, бо ця половина вже з Польщі переїхала туди, майже 2 мільйони в Польщі і будемо називати, що півмільйона в Іспанії, Португалії і так далі, хто заважає їм відкривати. Відповім як колишній посол у Брюсселі – ніхто. Для цього просто потрібно прийти до місцевих органів влади, наприклад, харків'яни допомогли, так само є місцеві органи влади в кожній країні, які з задоволенням нададуть полицю і навіть бібліотеку для українських книжок. Особисто це робив.

Кожен з нас говорить про те, що, на жаль, немає українських книжок, а скільки ми з вами, їдучи за кордон в те чи інше відрядження, от зараз скільки у Франкфурті наших книговидавців, наприклад, українських книжок для українських читачів?

Я відкрив дві бібліотеки у Брюсселі. Просто взяв, вибачайте за термін не міністра культури, тупо завантажив у свою машину, їдучи в чергове відрядження, привіз, домовився і поставив.

Я про що? Я про свідомість, якою я почав зі свідомих харків'ян, з адміністрацій, які допомагають. Є настільки багато питань у міністерстві, яке я очолив, що за 33 роки державної служби я ніколи ще стільки не чув, що хтось має, має, має. Маємо ми всі це зробити, починаючи з Музею Голодомору. Ми вже скільки його будуємо, так, на хвилинку. Це ж не ця влада. Я не критикую.

Я переконаний, пане Миколо, центр культурних послуг важливо, потрібно, ну це точно я зараз не переконаю, бо це навіть не мільйони, а мільярди грошей. Але сьогодні ми з вами були у прекрасному місці, у бібліотеці, яку з допомогою ЮНІСЕФ розбудовує так звані ... *(нерозбірливо)*, да? Колибу мені нагадує. ... *(нерозбірливо)* лабораторії.

Я думаю, що лише через розповсюджувачів ми не вирішимо питання читання. У нас дійсно, ви абсолютно праві, не задіяний ресурс грамотно

бібліотек. І це не є проблемою, скажімо, лише міністерства, це є проблемою в тому числі і кожного з нас. Іншими словами, те, про що ви говорили, розумно, має бути стратегія. Можу вам сказати, що не одна стратегія міністра культури і стратегічних комунікацій, станом на зараз робиться п'ять на замовлення колег стратегій, це від мистецтва до бібліотечної справи. Я думаю, що десь на початку наступного року ми її представимо комітету, після комітету Верховній Раді, уряду і так далі.

Варто пам'ятати: без спільної праці кожного з нас і кожної ми цього не досягнемо. Я в цьому переконався до того, як в перші ті роки війни займався питаннями безпеки і озброєння. Спільно ми подолаємо. Якщо будемо просто лише, скажімо, намагатися звалити на одні або на інші плечі, це буде нереалістично. Прописані мають бути. Є прекрасне законодавство? Так, є. Мають бути підзаконні акти. Але навіть законодавчий акт мав би прописуватись дуже грамотно і чітко, адресовано, з імперативом, що мають зробити. Це складно. Це довго. В країнах європейських проходить два різних парламенти будь-який, мається на увазі дві різні каденції. Один законодавчий акт, який півтора аркуші, спочатку один парламент розробляє перше читання, потім іде зміна парламенту, і вони ухвалюють вже іншим парламентом друге читання. Я не жартую. Особливо це стосується північних країн. В них така традиція, де так само рада з їхньої мови – або ж з данської, або ж з норвезької звучить рада, так. Ну, до нас прийшло з німецької мови.

Суть в чому? Друзі, я переконаний, що цих два дні засідань важливі з точки зору, для мене особливо, надзвичайно корисні і важливі. Якщо грамотно, спокійно, через бажання і для цього нам не потрібно, до речі, навіть залучати Міністерство закордонних справ, тому що Міністерство закордонних справ залучене навіть у врегулювання тих процесів, які відбуваються зі стендом у Франкфурті, залучене. Просто в дипломатії, правдивій дипломатії, не прийнято лише робити пости в фейсбуці, я це нікому ні про що не закидаю, я просто говорю про себе, а зробити так, щоб

до стенду пані Клаудія Рот підійшла особисто, це міністерка федеральна культури. Потім вийшла, якщо нас слухають колеги з Франкфурта, нехай підтвердять, що це так, я нікого не обманюю, потім вийшла на пресконференцію і грамотно розповіла, що ми на це звертаємо увагу і так далі. Але ми теж маємо пам'ятати, що залучені мають бути всі.

От пані Олександра сказала про те, що в нас, якщо я не помиляюся, 200 квадратних метрів, 31 видавництво. Ви зробили там пресконференцію? В мене питання. Напевно поки що ні. Так от, франкфуртська виставка – це приватний бізнес, і ви пам'ятаєте, що за законодавством демократичних країн, не приведи господь, в будь-якому міністерстві, причому вони ж то не стратегічної комунікації, це я з дезінформацією борюсь про те, що подекуди є нонсенс, але в них культура, вони мають сприяти розмаїттю усього, і якби вона зараз вийшла і сказала, що я завтра виганяю керівника, бувшого організатора франкфуртської виставки, я думаю, що вона б уже не була міністром культури. Давайте спробуємо працювати в цій царині разом. Знову ж таки, без жодної критики будь-кого, лише дякуючи за те, що ви до тих моїх проблем, які я півтора місяці вивчаю, подали певні рішення.

Дякую, колеги.

ПОТУРАЄВ М.Р. Безперечно так і буде, Миколо Станіславовичу. Для цього власне і зібрались, щоб шукати спільні рішення і звичайно вам допомагати реалізовувати, бо ми ж законодавці, текст проголосували, а далі виконувати виконавчій владі.

Колеги, я всім дуже дякую за сьогоднішню плідну роботу в Харкові. Я дуже дякую всім харків'янам. Тримайтеся, друзі, колеги, ви є прикладом для всієї країни, ми вами пишаємось і бажаємо, щоб всі були цілі і здорові в Харкові.

Дякую.